

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

EM ./ riksåklagaren ang. narkotikabrott m.m.

(Svea hovrätts dom den 14 maj 2020 i mål B 10432-18)

Riksåklagaren har förelagts att svara skriftligen på överklagandet.

Jag vill anföra följande

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom och avstyrker prövningstillstånd.

Bakgrund

EM har dömts för narkotikabrott bestående i att han vid ett tillfälle olovligen framställt 436 gram cannabis (som är narkotika) samt ringa narkotikabrott bestående i att han vid ett annat tillfälle olovligen innehaft 8,13 gram cannabis.

Tingsrätten avgjorde målet efter huvudförhandling vid vilken EM var personligen närvarande. Han företrädde där av sin offentlige försvarare.

Enligt tingsrätten var straffvärdet av gärningarna fängelse i fyra månader. Då EM inte medverkat i utredning hos frivården samt då han vid huvudförhandlingen där inte framställt som motiverad att ta tag i sitt missbruk, bestämde tingsrätten, med hänsyn till brottsligheterna art, påföljden till fängelse i fyra månader.

EM överklagade tingsrättens dom och yrkade att påföljden skulle bestämmas till skyddstillsyn med kontraktsvård alternativt att fängelsestraffet skulle sättas ner. Han begärde att hovrätten skulle förordna om en särskild personutredning beträffande honom. EM företrädde i hovrätten av sin offentlige försvarare tillika ombud enligt fullmakt ingiven till hovrätten i samband med överklagandet.

Hovrätten satte ut målet till huvudförhandling vid två tillfällen, till vilka EM kallades att inställa sig personligen. Båda förhandlingarna fick ställas in, bl.a. på grund av delgivningsproblem.

Hovrätten gjorde vidare under målets handläggning där två försök att inhämta personutredning med inriktning på förutsättningarna för kontraktsvård. beträffande EM.

Efter att EM enligt frivården inte medverkat i utredningarna, varför något påföljdsförslag från frivårdens sida inte kunde lämnas beträffande honom, avgjordes målet efter huvudförhandling i EM utevaro. Han var till sistnämnda förhandling kallad att inställa sig personligen eller genom ombud. Han var enligt hovrätten delgiven kallelsen genom sitt ombud, som också företrädde honom vid förhandlingen. Enligt hovrätten förelåg det därför inte något hinder att hålla huvudförhandlingen i EM utevaro.

Hovrätten fastställde tingsrättens dom om fängelse i fyra månader.

Överklagandet till Högsta domstolen

EM yrkar att påföljden ska bestämmas till skyddstillsyn alternativt att fängelsestraffet ska sättas ner.

Enligt honom bör Högsta domstolen undanröja hovrättens dom och återförvisa målet dit för ny handläggning. Han gör därvid gällande att det varit felaktigt av hovrätten att avgöra målet efter huvudförhandling i hans utevaro, eftersom det för påföljdsvalet varit nödvändigt att höra honom angående hans personliga förhållanden.

Han anför bl.a. följande.

Hovrätten beslutade den 23 november 2018 om personutredning men skickade förordnandet till frivården först i maj 2019. Det föranledde att utredningen inte kunde komma till stånd eftersom han dessförinnan rest utomlands för arbete och då en utredning per telefon enligt frivården var olämplig att utföra. Hovrätten begärde i oktober 2019 på nytt utredning från frivården. Någon utredning kom dock inte till stånd bl.a. beroende på att han flyttat ifrån sin tidigare bostadsadress, vilket hovrätten hade underrättats om redan den 15 maj 2019.

Det kallelseförfarande hovrätten använt sig av, att kalla honom personligen eller genom ombud, bör användas först efter en mycket längre tids svårigheter att få till stånd en huvudförhandling. När huvudfrågan därtill rör påföljdsvalet och det i målet påstås föreligga särskilda omständigheter rörande någons personliga förhållanden bör tillvägagångssättet för övrigt endast undantagsvis användas.

Prövningstillstånd m.m.

Av 54 kap. 10 § rättegångsbalken följer att prövningstillstånd får meddelas endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens) eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

Enligt min uppfattning finns det inte något prejudikatintresse i att Högsta domstolen prövar påföljdsfrågan i målet. Jag avstyrker prövningstillstånd på denna grund.

Frågan är då om hovrättens handläggning innebär att det finns synnerliga skäl för prövningstillstånd (extraordinär dispens).

EM har bl.a. anfört att han inte delgetts kallelsen till förhandlingen. Jag har tagit del av den fullmakt som getts in till hovrätten (hovrättens aktbilaga 2). Som även följer av 12 kap. 14 § rättegångsbalken innefattar fullmakten ej rätt för ombudet att mottaga personliga kallelser. I övrigt finns det enligt fullmakten inte någon inskränkning i ombudets rätt att mottaga och kvittera handlingar samt föra sin huvudmans talan vid domstol m.m. Eftersom EM kallats att inställa sig personligen eller genom ombud är det min uppfattning att ombudet haft rätt att motta kallelsen och att EM därmed varit delgiven kallelse till förhandlingen genom ombud (se även anteckning härom den 16 april 2020 på hovrättens dagboksblad, händelse nr 55). Något hinder för huvudförhandling av den anledningen att EM inte varit delgiven kallelsen förelåg således inte.

Frågan är då om det i övrigt fanns hinder för hovrätten att avgöra målet i EM utevaro.

Högsta domstolen har inhämtat yttrande från hovrätten (Högsta domstolens aktbilaga 5). I yttrandet uttalas bl.a. att då hovrätten vid två tillfällen inhämtat yttranden från frivården, bedömningen gjordes att det, sammantaget med den utredning som redovisats i tingsrätten, fanns tillräcklig utredning beträffande EM personliga förhållanden och att det därför även var möjligt att kalla honom att inställa sig personligen eller genom ombud. Det fanns därmed enligt hovrättens mening även förutsättningar att avgöra målet med endast ombudet närvarande vid förhandlingen.

Jag instämmer i hovrättens uppfattning och vill därvid tillägga följande.

Högsta domstolen har i NJA 2009 s. 836 prövat betydelsen av den tilltalades frånvaro. I det fallet hade den tilltalade, som frikänts av tingsrätten, utan att vara personligen närvarande dömts till tio års fängelse av hovrätten. Högsta domstolen fann att hovrätten i det fallet inte kunnat avgöra målet i den tilltalades utevaro.

I det här fallet har EM av tingsrätten dömts till en påföljd om fängelse i fyra månader. Han har varit personligen närvarande vid huvudförhandlingen vid tingsrätten och där företrätts av en offentlig försvarare. Det är han som överklagat tingsrättens dom i avsikt att få till stånd en icke frihetsberövande påföljd. Hovrätten har vid två tillfällen inhämtat utredning från frivården i den avsikten. EM har dock, genom att på olika sätt göra sig oanträffbar, motverkat att en utredning kring han personliga förhållanden kunnat genomföras.

När en enskild överklagar en fällande tingsrättsdom måste det åligga honom eller henne att medverka till att målet i överinstansen kan avgöras. Däri ligger att hålla sig uppdaterad om handläggningen av målet samt att ge de rättsvårdande myndigheterna relevanta kontaktuppgifter m.m. Ett annat synsätt riskerar att urholka hovrättens möjligheter att avgöra mål inom rimlig tid och är ägnat att underlätta för en dömd person att genom att överklaga och sedan göra sig oanträffbar undandra sig lagföring och verkställighet av straff.

I det här fallet har hovrätten, på den tilltalades initiativ, vid två tillfällen försökt få till stånd en personutredning. Den tilltalade har dock valt att inte medverka i dessa. Vad försvaret anfört angående den tilltalades utlandsvistelse m.m. utgör enligt min uppfattning inte någon giltig ursäkt för att inte medverka i utredningarna.

Målet gäller påföljd för narkotikabrott av normalgraden där det, till följd av straffvärdet och brottslighetens art, råder en presumtion för fängelse. För bedömningen av straffvärdet har den tilltalades personliga inställelse inte någon betydelse. Enligt min uppfattning har den tilltalade genom sitt agerande att inte medverka i personutredningarna visat att någon annan påföljd än fängelse är utesluten för hans del. Hans närvaro under förhandlingen har därför inte varit nödvändig för att avgöra påföljdsfrågan. Det har därmed inte funnits något hinder för hovrätten att avgöra målet i hans utelämnande.

Jag avstyrker prövningstillstånd av synnerliga skäl.

Bevisning m.m.

Preliminärt åberopar jag inte någon bevisning.

För det fall påföljdsfrågan skulle komma att prövas i Högsta domstolen ber jag att få återkomma med bevisuppgift och med mina synpunkter på målets fortsatta handläggning.

Petra Lundh

My Hedström

Kopia till

Utvecklingscentrum

Södertörns åklagarkammare i Stockholm (AM-83744-18)